МЕРЕЊЕ НА ПОЛИТИЧКИ ШТЕТНИ НАРАТИВИ

РЕЗИМЕ

ИЗВЕШТАЈ ЗА ПЕРИОДОТ
СЕПТЕМВРИ 2023 - ФЕВРУАРИ 2024

Наслов на публикацијата:
Мерење на политички штетни наративи (ШТЕТ-НА)
Извештај за периодот септември 2023 - февруари 2024

Издавач:
Институт за комуникациски студии
ул. „Јуриј Гагарин“ 17-1-1, Скопје
www.iks.edu.mk

За издавачот:
вонр. проф. д-р Жанета Трајкоска

Едиција:
ResPublica

Автори:
Вонр. проф. д-р Жанета Трајкоска
Проф. д-р Елеонора Серафимовска
м-р Јорданка Черепналкова Трајкоска
Александра Теменугова
Проф. д-р Весна Шопар
м-р Бојан Георгиевски
м-р Михајло Лахтов
м-р Мила Стаменова
Проф. д-р Маријана Марковиќ
Асс. м-р Теа Конеска-Василевска
Дарко Малиновски
Владимир Делов

Уредник:
вонр. проф. д-р Жанета Трајкоска

Јазична редакција:
Проф. д-р Симона Груевска-Маџоска

Графички дизајн:
Ивана Темелкоска

Техничко уредување:
Дејан Јовески

Место и година:
Скопје, 2024

Содржина

5 Политички субјекти и медиуми кои се предмет на анализата

5 КЛУЧНИ НАОДИ

5 Штетна секоја трета објава

6 Рекордери

6 Исклучоци

6 Бранители и спасители

7 Партијата е државата

8 Заборавени новинарски стандарди

9 Вести од партиските штабови

10 Ненаучени лекции

11 ПОЛИТИЧКИ АКТЕРИ

12 Анализа на штетноста на објавите

15 Видови штетни наративи

16 Како се претставуваат себеси политичките субјекти

17 Сличности и разлики помеѓу политичките субјекти во однос на штетните наративи

18 ЧЛЕНОВИ НА ВЛАДАТА

20 ТВ-СТАНИЦИ

21 Видови штетни наративи

21 Кој ги „произведува штетните наративи“ и како новинарите се однесуваат кон штетните наративи на политичките актери

24 ОНЛАЈН-МЕДИУМИ

26 Видови штетни наративи

27 Главна теми и извори

Истражувањето „Мерење на политички штетни наративи“, започна во септември 2023 година со цел да се утврди дали и како политичките актери во Северна Македонија креираат, споделуваат и користат штетни наративи и да открие каква е улогата на медиумите при известувањето за овие наративи, односно дали притоа се применуваат професионалните и етичките новинарски вредности и стандарди.

Утврдената истражувачка методологија опфаќа два сегмента:

- следење и анализа на наративите што ги креираат и ги споделуваат политичките актери во Македонија
- следење и анализа на медиумското известување за политичките актери и наративите што ги креираат и ги споделуваат

Главна варијабла во двата сегмента на анализата се штетните наративи. Дополнителните варијабли се однесуваат на политичките актери и на нивната комуникација и на медиумите и професионалното известување.

Анализата на политичките партии и на нивните лидери е фокусирана на утврдување на доминантните штетни наративи, формата и каналите кои најчесто се користат за ширење на ваквите наративи и се осврнува на начинот на кој се прекршуваат стандардите и начелата за политичката комуникација. Од друга страна, медиумскиот мониторинг дава одговор на прашањето дали медиумите се придржуваат на професионалните и етичките стандарди за точно, правично и непристрасно информирање или беспоговорно ја следат агендата што ја диктираат политичките актери. Шестмесечниот пресек отсликува како се однесуваат политичките актери и медиумите во јавниот дискурс, односно што и како комуницираат кон јавноста.

Истражувањето „Мерење на политички штетни наративи“ (ШТЕТ-НА) Институтот за комуникациски студии (ИКС) го реализира во рамките на проектот „Употреба на новинарство засновано на факти за подигање на свеста и спротивставување на дезинформациите во медиумскиот простор во Северна Македонија: Користи факти“, поддржан од Британската амбасада во Скопје. Истражувањето е лонгитудинално и во текот на 2023 и 2024 година во неколку фази го спроведува тим од ИКС во соработка со истражувачи и експерти од областа на комуникациите и на медиумите, како и со медиумски професионалци во делот на мониторингот и на контролата.

Методолошката рамка, примероците и динамиката на следење, како и детали за целиот истражувачки процес се достапни на: ШТЕТ-НА.

Овој документ претставува резиме на резултатите од мониторингот во периодот септември 2023 - февруари 2024 година.

Целосниот извештај може да се прочита ТУКА.

Политички субјекти и медиуми кои се предмет на анализата

Политичките партии чии официјални интернет-страници и официјални страници/профили на Фејсбук беа следени и анализирани се: Алијанса за Албанците, Алтернатива, ВМРО-ДПМНЕ, Демократско движење, Демократска унија за интеграција (ДУИ), Левица, Либерално-демократска партија (ЛДП), Нова социјалдемократска партија (НСДП), Социјалдемократски сојуз на Македонија (СДСМ), Социјалистичка партија на Македонија (СПМ), односно нивните официјални интернет-страници, како и официјалните страници/профили на Фејсбук на нивните лидери (Арбен Таравари, Африм Гаши, Али Ахмети, Изет Меџити, Христијан Мицкоски, Димитар Апасиев, Моника Зајкова, Горан Мисовски и Љупчо Димовски). Примерокот на официјални страници/профили на Фејсбук на министрите го опфаќа актуелниот владин состав, вклучително и на техничката Влада.

Мониторингот на медиумското известување опфаќа следење и анализа на медиумското известување за наративите на политичките субјекти на: (1) информативните изданија (централни, главни вести) на вкупно 9 ТВ-станици: МТВ 1 (јавна), МТВ 2 (јавна, на албански јазик), Алфа ТВ (приватна), Канал 5 (приватна), Сител ТВ (приватна), ТВ 24 (приватна), Телма (приватна), Алсат М (приватна, на албански јазик), ТВ 21 (приватна, на албански јазик); и (2) информативните онлајн-медиуми: Вечер.мк, Локално, Независен, Слободен печат, А1он.мк, МКД.мк, Република, Курир, Алмакос, Тетова сот, Нова ТВ.

КЛУЧНИ НАОДИ

Поголемите политички партии и дел од политичките лидери во нашата држава водат своевидна трка во креирање и ширење штетни наративи, којашто во зависност од актуелните општествени случувања периодично ја менува динамиката, а со наближувањето на изборите на моменти преоѓа во спринт. Во ширењето на штетните наративи им помагаат голем дел од медиумите, пред сè, порталите, коишто многу често целосно заборавaат на правилата за професионално информирање и на обврската за придржување до етичките стандарди.

Штетна секоја трета објава

Мониторингот во периодот септември 2023 – февруари 2024 покажа дека **штетни наративи содржеле над една третина од вкупниот број објави на политичките партии и на политичките лидери.** Токсична реторика имало во 797 објави од политичките партии во кои се констатирани 2.573 штетни наративи, а политичките лидери имале 87 објави со вкупно 294 штетни наративи. Анализата

на формите преку кои се шират штетни наративи покажува дека доминираат два вида: партиски соопштенија (50 %) и прес-конференции од политичките партии (21 %). Објавите на политичките лидери со штетен наратив најчесто се реакции на изнесени ставови и обвинувања од политичките противници, па следуваат соопштенијата за медиуми.

Рекордери

Двете најголеми политички партии **ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ убедливо водат** во објавите со штетни наративи, а на **третото место друштво им прави Левица**. Имено, од вкупниот број објави со штетни наративи, 732 или 92 % се креирани и пласирани од овие три партии (ВМРО-ДПМНЕ - 311 објави, СДСМ - 228 објави и Левица - 193 објави). Од друга страна, пиедесталот во ширењето штетни наративи меѓу политичките лидери му припаѓа на Димитар Апасиев од Левица кој за шест месеци има 50 вакви објави. На второ место е Христијан Мицкоски од ВМРО-ДПМНЕ (17 објави), а на третото е Изет Меџити од Демократко движење (11 објави). Дури 78 или 90 % од вкупниот број објави со штетни наративи на политичките лидери доаѓаат од овие три лица.

Исклучоци

Вреди да се истакне дека има политички партии и политички лидери кај кои воопшто не се забележани објави со штетен наратив за време на шестмесечниот мониторинг. Такви се Либерално-демократската партија, Социјалистичка партија, Нова социјалдемократска партија и нивните лидери Моника Зајкова (ЛДП), Љупчо Димовски (СПМ) и Горан Мисовски (НСДП). Специфично е дека за разлика од поголемите политички партии коишто речиси секојдневно и по неколкупати во текот на денот ја бомбардираат јавноста со ставови за различни прашања и притоа често го загадуваат јавниот простор, помалите политички партии генерално имаат пасивна комуникација кон јавноста преку каналите кои се следат за време на мониторингот. Тие се помалку присутни во јавниот и во медиумскиот простор и поретко објавуваат ставови на социјалните медиуми и на интернет-страниците за темите од јавен интерес.

Бранители и спасители

Внатрешната политика е главна тема при ширењето штетни наративи кај политичките партии и кај политичките лидери (80 % од објавите), а потоа следуваат економијата, криминалот и здравството, коишто се појавуваат со помала динамика во комуникацијата на политичките актери со јавноста. Партиите и лидерите најчесто користат штетни наративи со кои се обидуваат да ја поткопаат

довербата во институциите на системот и вршат пристрасно селектирање за да нанесат штета. Понатаму, речиси со иста фреквенција тие користат напади на личноста, односно демонизација, поттикнуваат поделби и популизам.

Мониторингот покажа дека од штетниот речник на ВМРО-ДПМНЕ за Владата/власта најчесто се користи придавката „криминална“, за СДСМ се вели дека е антинародна партија, а поранешниот премиер Димитар Ковачевски е „Таче“, „дезертерот“. Од друга страна, СДСМ ги нарекува ВМРО-ДПМНЕ антизападна и антидемократска партија и кочничари на ЕУ-интеграцијата, за Христијан Мицкоски користи алијас „малиот Груевски“ и фразата „бледа копија на Груевски“, а за Левица вели дека е проруска антидемократска партија. Во штетните објави на Левица адресирани до власта/Владата најчесто се употребуваат придавките: „корумпирана“, „ненародна“, „предавничка“, „антимакедонска“. ВМРО-ДПМНЕ за Левица се „лажна опозиција“ и „вмроидна елита“, а СДСМ се „квислиншка партија“. Оваа партија ги нарекува ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ „шверцерска коалиција“, „криминална оска“ и „хибриден режим“, а ДУИ гиословува како „учки“, „сецесионисти“, „иредентисти“ и „национал-шовинисти“. Примери за штетни наративи има и кај останатите политички партии, но со многу помал интензитет.

Политичките актери ја нормализираат употребата на жестока реторика, навреди и омаловажувања на политичките противници. Не може да се занемари дека на тој начин демонстрираат недостиг од политичка култура, истовремено прекршувајќи ги стандардите и етичките кодекси за политичка комуникација и негативно влијаат врз демократскиот развој на нашата земја. Тие се јавни личности и како такви имаат полесен продор до јавната сфера и до медиумскиот простор. Дотолку повеќе што најголемите политички партии имаат и најголема финансиска поддршка од државата и ресурси за креирање и споделување на (штетни) партиски наративи. Нивниот глас посилно одекнува, па оттука и е поголема нивната одговорност за дискурсот што го пропагираат. Ова е исклучително важно кога на површина испливува токсичната реторика која влева сомнеж и недоверба во институциите.

Карактеристично е дека многу често поводот за користењето штетни наративи при комуникацијата со јавноста кај партиите (43 % од објавите) и нивните лидери (39 % од објавите) е критикување на политичките противници. Од друга страна, наместо да водат аргументирана политичка дебата за подобрување на условите за живеење во државата и да ги претстават нивните решенија за општествените проблеми, повеќето од нив користејќи празни фрази најчесто милуваат себеси да се претставаат како бранители и спасители на народот, на националните интереси, на идентитетот и на правдата. Правејќи го тоа создаваат слика на несигурност и поттикнуваат недоверба во функционирањето на институциите.

Партијата е државата

Кај владините функционери во истражувачкиот период од септември 2023 година до февруари 2024 година беа забележани 26 објави со штетни наративи кои содржеа вкупно 54 штетни наративи. Јетон Шаќири и Јованка Тренчевска се владини функционери со по една објава со штетен наратив, Димитар Ковачевски е со две објави, а Кренар Лога со најмногу - шест објави со штетни наративи.

Владини функционери без ниту една објава со штетен наратив се: Фатмир Меџити, Азир Али, Каја Шукова, Славјанка Петровска, Благој Бочварски, Фатмир Бесими, Бујар Османи, Ристо Пенов, Оливер Спасовски, Славица Грковска, Бојан Маричиќ и Фатмир Битиќи.

Во однос на видовите штетни наративи што се јавуваат во објавите на владините функционери, анализата покажа дека тие најчесто го употребуваат пристрасното селектирање преку тврдења за корумпираност, нетранспарентност/неотчетност, непрофесионалност, злоупотреба на службена должност на политички противници без сериозен обид за поткрепа на тие тврдења. Со нешто помала фреквенција, но сепак присутни се и поткопувањето на довербата во институциите и медиумите, поттикнувањето поделби, како и популизмот.

Со оглед дека со мониторингот се следи и комуникацијата на членовите на Владата, нотирани се и специфични случаи кога владините министри го злоупотребуваат официјалниот канал на институцијата со која раководат, без притоа да користат штетни наративи. Кај дел од владините функционери најчесто се забележува практиката да се користи еден фејсбук-профил за комуницирање и на официјални владини информации, но и за активности на политичките партии од кои тие доаѓаат. На еден ист профил може да се забележат активности што еден функционер ги имал како дел од Владата, а исто така и со користење на официјални владини податоци да се илустрира придонесот на партијата при што честопати се изедначува партијата со Владата, односно со државата.

Заборавени новинарски стандарди

При мониторингот кај телевизиските станици беа забележани вкупно **484 прилози** со штетни наративи. **ТВ Алфа е со најголем број прилози со штетни наративи - 182, а ТВ 24 Вести е со најмал број (15 прилози)**. Истовремено, **кај онлајн-медиумите** беа забележани вкупно **1.236 прилози** со штетни наративи. Онлајн-медиум со најмногу објавени прилози е **Република – 265 прилози,** а онлајн-медиум со најмалку објавени прилози со штетен наратив е **Нова ТВ – 32 прилози**.

Најчести штетни наративи во прилозите на ТВ-станиците и во објавите на онлајн-медиумите се: поткопување на довербата во институциите, пристрасно селектирање и напади на лична основа/демонизација. Понатаму, според зачестеноста, следат дезинформациите, како и поттикнувањето поделби и популизмот.

Како главен извор на штетните наративи во прилозите на ТВ-станиците се јавуваат политичките актери (75 %), а во останатите тие се креирани или само од новинарот или од двајцата истовремено: и од новинарот и од политичкиот субјект. ТВ Алфа е карактеристичен пример каде и новинарот се јавува како креатор, односно извор на штетни наративи. Кога станува збор за онлајн-медиумите, над 80 % од штетните наративи се произведени само од политичкиот актер, 6 % ги произведува само новинарот, а 12 % се произведени од двајцата. Само кај Вечер.мк, 50 % од индикаторите за штетен наратив ги произведуваат и новинарот и политичкиот актер, додека Тетова сот бележи најголемо учество на новинарот (20 %) како производител на (индикаторот за) штетниот наратив.

Најчест пропуст на новинарите од ТВ-станиците и од онлајн-медиумите е пренесување на штетните наративи без каква било интервенција. Сепак има и станици како ТВ Телма и особено ТВ Сител кои, неретко, јасно го истакнуваат штетниот наратив без да заземат страна, како што има и станици, како ТВ Алфа, кои го пренесуваат истиот со одобрување или со осуда. Кај онлајн-медиумите во 63 проценти од објавите е констатирано „голо“ пренесување на штетните наративи од политичките субјекти, пред сè, содржани во партиските соопштенија и политичките говори. Во 22 % од случаите кога се пренесува штетен наратив новинарот јасно го истакнува, но не зазема став, а дури во 14 % од случаите новинарот и го одобрува присутниот штетен наратив во прилогот.

Голем проблем е што кај медиумите доминираат прилози, односно објави во кои е претставен само еден извор, што е спротивно на основните новинарски стандарди за проверка на информациите од повеќе извори. Треба да се нагласи дека за ваквиот сооднос во однос на бројот и страните на изворите кај телевизиите најмногу придонесува ТВ Алфа (која има најголем број прилози со штетни наративи). Инаку, повеќето други телевизии во најголем процент користат три и повеќе извори во своите објави, најчесто од две страни.

Вести од партиските штабови

Забележително е дека во прилозите со штетни наративи главни актери најчесто се најголемите политички партии во државата или нивните официјални претставници, додека областите и темите кои најчесто се појавуваат се поврзани со меѓусебните партиски обвинувања за актуелните прашања. Анализата покажа дека најчесто штетните наративи ги создаваат политичките партии, додека медиумите само им овозможуваат простор во своите информативни емисии, пасивно пренесувајќи ги и на тој начин овозможувајќи да стигнат до што повеќе граѓани.

Досегашниот мониторинг покажа дека главните политички партии добиваат непропорционално голем простор, на сметка на сите останати. Тоа што е впечатливо е дека политичките актери од СДСМ, ВМРО-ДПМНЕ и ДУИ зборуваат на секоја општествена тема, врамувајќи ја во предизборна амбалажа. Тоа, неретко, го прават преку најразлични штетни наративи.

Во прилозите со штетен наратив најчесто гледаме еднострaност или во речиси половина од нив е претставена само едната страна која напаѓа, обвинува без аргументи или навредува, а другата страна воопшто не добила шанса да одговори на ваквиот наратив. Ваквите прилози се дополнително проблематични и придонесуваат за зацврстување на штетниот наратив, на кој нема кој да му се спротивстави.

Ненаучени лекции

Политичките партии мораат да бидат дел од процес во кој заеднички ќе придонесуваат за зголемување на довербата на граѓаните во институциите и во градење на демократско општество. Наместо тоа, тие константно ја поткопуваат довербата во институциите, придонесуваат за зголемени поделби и постојано го спуштаат нивото на јавниот дискурс.

Конечно, во изградбата на довербата клучна улога имаат и самите медиуми, кои не смеат да бидат само платформа на која политичарите во секое време слободно ќе ги протнуваат своите штетни наративи, ќе напаѓаат без аргументи, навредуваат, дезинформираат, туку ќе се спротивставаат на ваквите наративи, ќе ги забележат и ќе ги осудат.

ПОЛИТИЧКИ АКТЕРИ

Мониторингот на објавите на политичките актери се извршуваше секој последователен трет и четврти ден. Севкупно, во периодот септември 2023 – февруари 2024 година, мониторингот на официјалните страници на политичките актери опфати 91 ден.

Во периодот септември 2023 година - февруари 2024 година, кај политичките партии се забележани вкупно 797 објави со штетни стории, наративи и тоа 535 објави на фејсбук-профили.

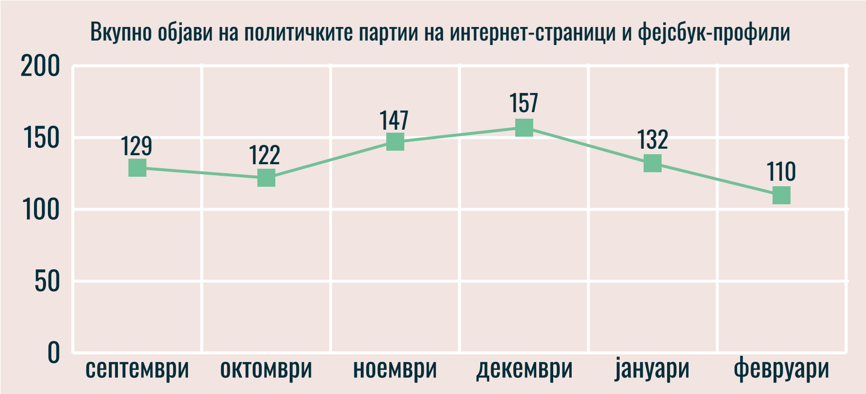

Слика бр. 1 Приказ на вкупниот број објави на политичките партии

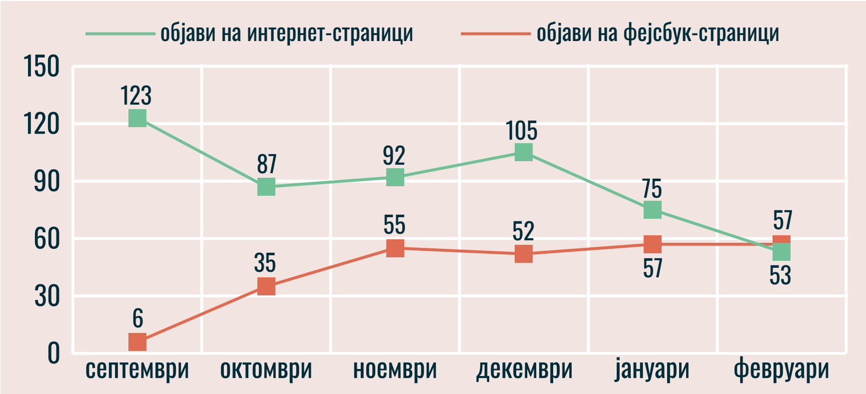

Слика бр. 2 Приказ на вкупниот број објави на политичките партии
на нивните интернет-страници и фејсбук-профили

Во периодот од септември 2023 до февруари 2024 година кај политичките лидери беа забележани вкупно 87 објави со штетни наративи, најмногу во февруари.

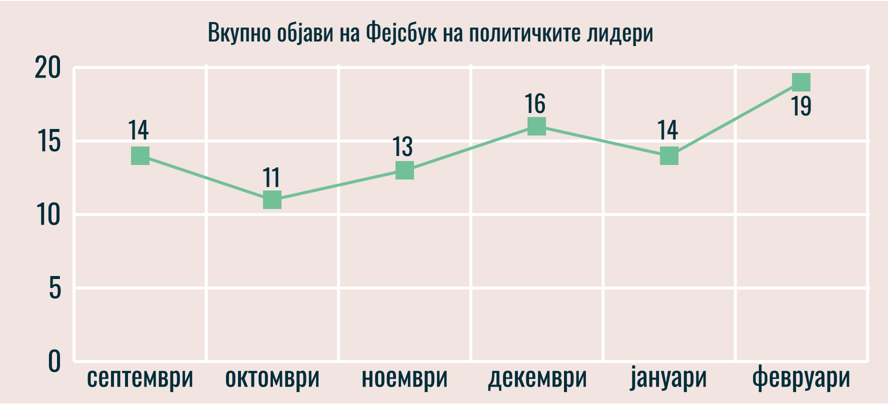

Слика бр. 3 Приказ на вкупниот број објави на политичките лидери на нивните фејсбук-профили

Анализа на штетноста на објавите

Подолу се претставени три аспекти на анализата на штетност:

1. Првиот аспект е **зачестеноста на штетните наративи**, а тоа е вкупен број објави со штетни наративи
2. Вториот аспект е **процентот на штетност**, а тоа е процент на објави со штетен наратив од вкупниот број објави на политичкиот субјект (на пример, ако во текот на денот политичкиот субјект има 10 објави, од кои 7 се со штетен наратив, процентот на штетност на тој политички субјект е 70 %)
3. Третиот аспект е **интензитет на штетноста**, а тоа е број на штетни наративи во една објава (на пример, ако во текот на денот политичкиот субјект има една објава во која се пренесуваат три штетни наративи, тогаш тоа значи дека интензитетот на штетност е 3).

Во 797 објави од политичките партии има 2.573 штетни наративи (1.674 штетни наративи се забележани на интернет-страниците на партиите, а 899 на нивните ФБ-профили). Најмногубројни се во ноември и особено во декември.

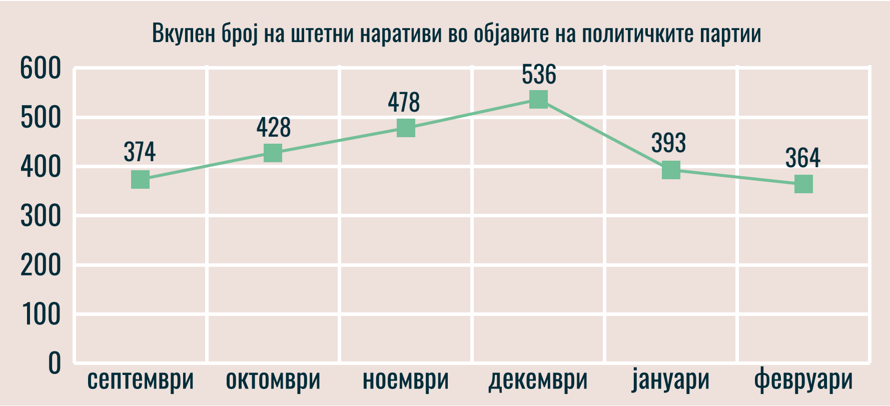

Слика бр. 4 Колку пати политичките партии пренеле штетни наративи според месец

Ако се анализира процентот на штетност по месеци, трендот на движење на тој процент е следен:

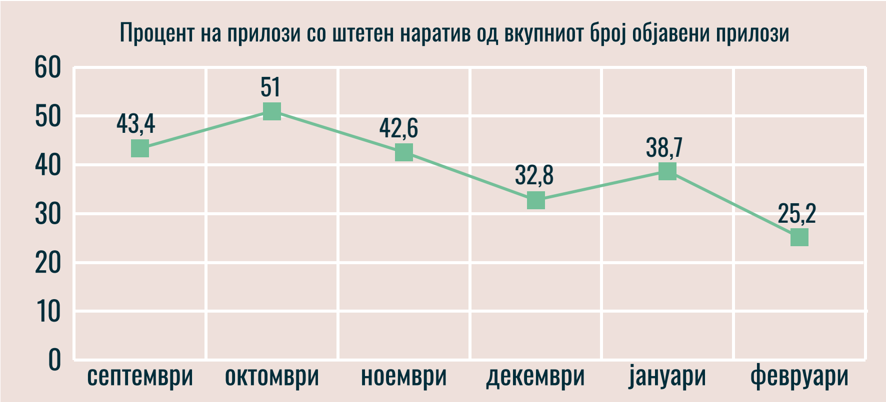

Слика бр. 5 Процент на штетност по месеци

Процентот на штетност, гледан по месеци, се движи од речиси 25,2 % (во февруари) до 51 % (во октомври). Гледано збирно за шест месеци, повеќе од една третина (37,1 %) од сите објави на сите политичките партии на нивните интернет-страници и фејсбук-профили се со штетен наратив.

Во однос на интензитетот на штетност во објавите, може да се каже дека е релативно константен низ месеците и се движи во просек по три (3) штетни наративи во една објава.

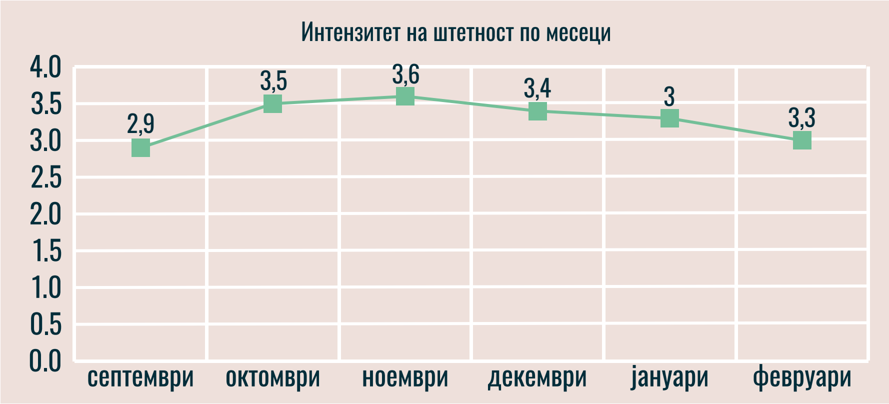

Слика бр. 6 Интензитет на штетност по месеци

Анализата на 87-те објави пак од политичките лидери покажа присуство на вкупно 294 штетни наративи. Повторно најмногу во декември.

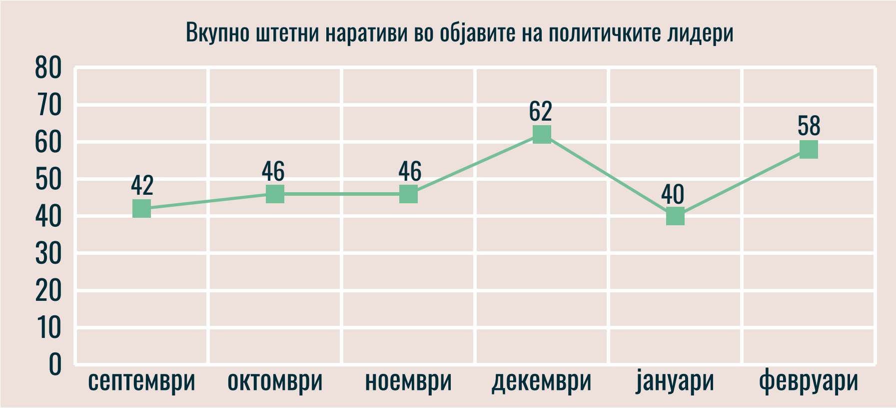

Слика бр. 7 Фреквенција на штетни наративи на политичките лидери по месеци

Ако се анализира процентот на штетност по месеци, трендот на движење на тој процент е следен:

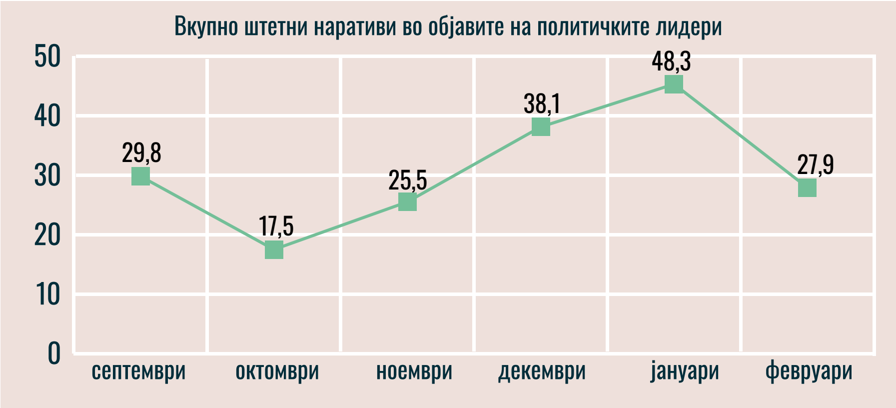

Слика бр. 8 Процент на објави со штетен наратив од вкупните објави на политичките лидери по месеци

Процентот на штетност, гледан по месеци, се движи од 17,5 % (во октомври) до 48,3 % (во јануари). Гледано збирно за шест месеци, изнесува 31,2 % за сите политички лидери или речиси во една третина од објавите на политичките лидери на ФБ се препознава еден или повеќе штетни наративи.

Анализата на интензитетот на штетност на политичките лидери по месеци покажува дека тој интензитет се движи од три до речиси пет штетни наративи во/по објава.

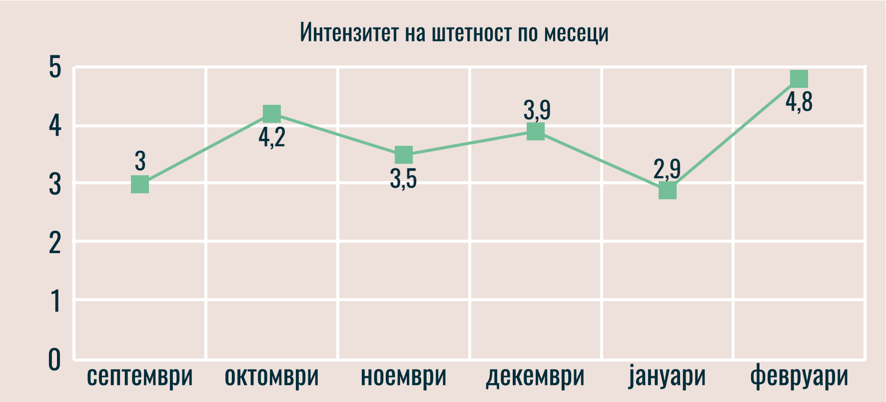

Слика бр. 9 Интензитет на штетност по месеци

Видови штетни наративи

Кај политичките партии се издвојуваат два најчесто користени штетни наратива: *Поткопување на довербата во институциите на системот и Пристрасно селектирање*. Понатаму, речиси со иста фреквенција се и *Нападите на личност/демонизација; Поттикнувањето поделби и Популизмот*.

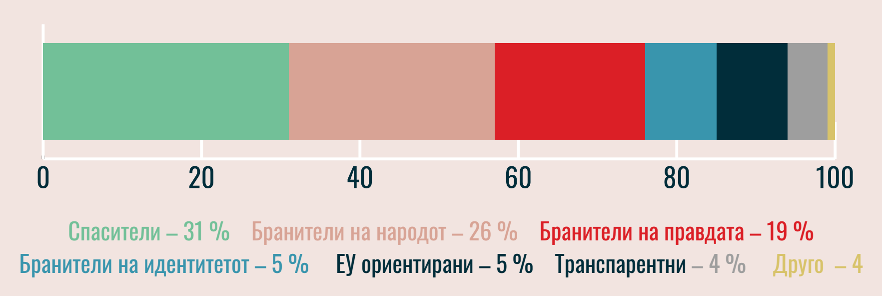

Слика бр. 10 Слика на себепретставување на политичките партии во објавите со штетен наратив

И кај политичките лидери, состојбата е речиси идентична: по фреквентност се издвојуваат два штетни наратива: *Поткопување на довербата во институциите и Пристрасно селектирање*. Потоа следат и *Нападите на личност/демонизација и Популизмот*.

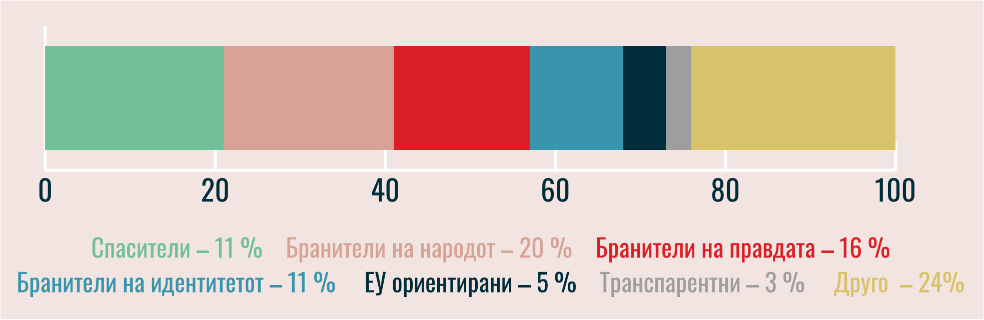

Слика бр. 11 Слика на себепретставување на политичките лидери во објавите со штетен наратив

Како се претставуваат себеси политичките субјекти

Во 342 од вкупно 797 (43 %) објави со штетни наративи на политичките партии на нивните интернет-страници и ФБ-профили, партиите немале посебна намера да се претстават себеси во некое светло, освен, веројатно, само да ги критикуваат своите политички противници. Во останатите 57 % од објавите, се претставиле на следниов начин:

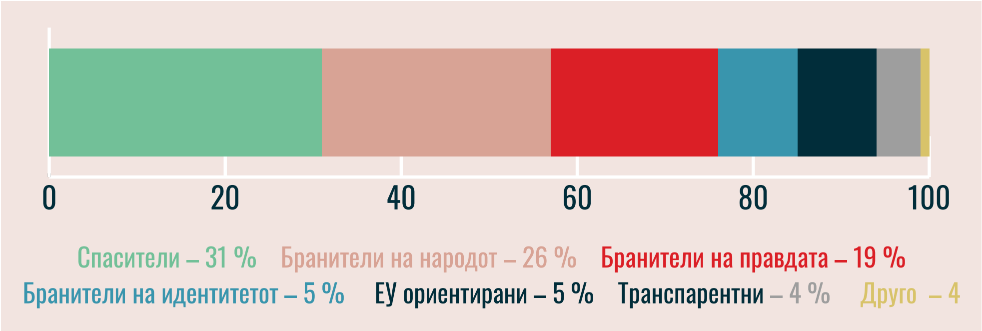

Слика бр. 12 Слика на себепретставување на политичките партии во објавите со штетен наратив

Во 39 % од објавите, политичките лидери немале некоја посебна намера да се претставуваат себеси, а во останатите 61 % се претставуваат себеси на следниот начин:

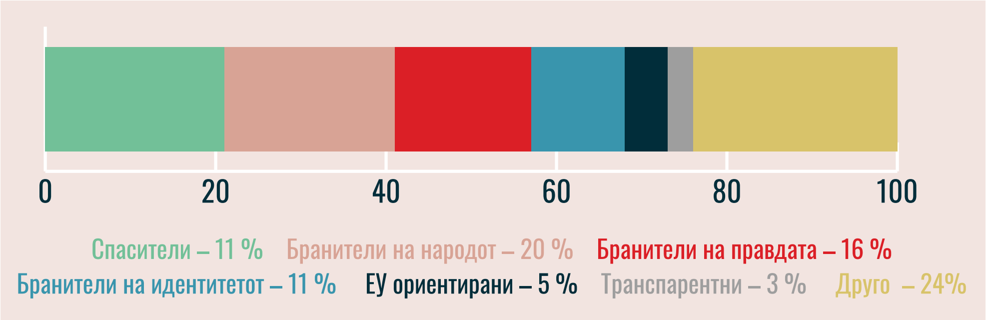

Слика бр. 13 Слика на себепретставување на политичките лидери во објавите со штетен наратив

Слично како и партиите чии лидери се, тие себеси се прикажуваат најчесто како спасители и бранители на народот.

Сличности и разлики помеѓу политичките субјекти во однос на штетните наративи

Разликата во бројот на објави со штетни наративи помеѓу политичките партии е голема. Како што може да се забележи, има политички партии кои воопшто немале објави со штетен наратив на своите интернет-страници и фејсбук-профили.

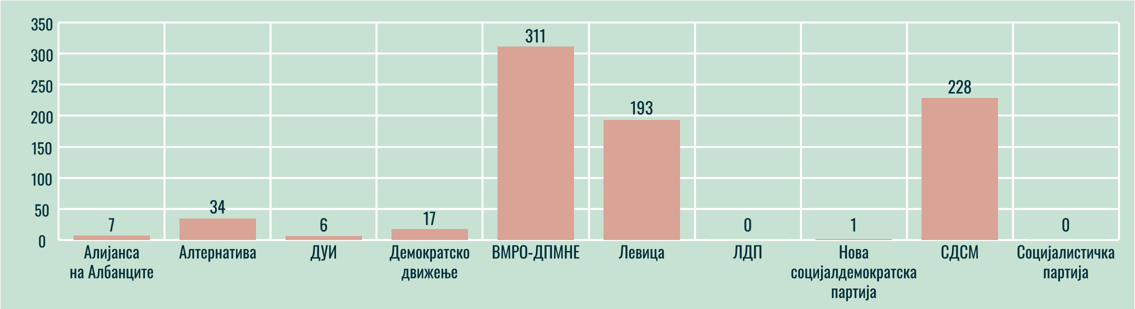

Слика бр. 14 Број на објави со штетен наратив според политичка партија

Кај политичките лидери отскокнува лидерот на Левица, Димитар Апасиев, а кај лидерите на помалите политички партии како Моника Зајкова (ЛДП), Горан Мисовски (НСДП) и Љупчо Димовски (СПМ) не се забележани објави кои содржат штетни наративи.

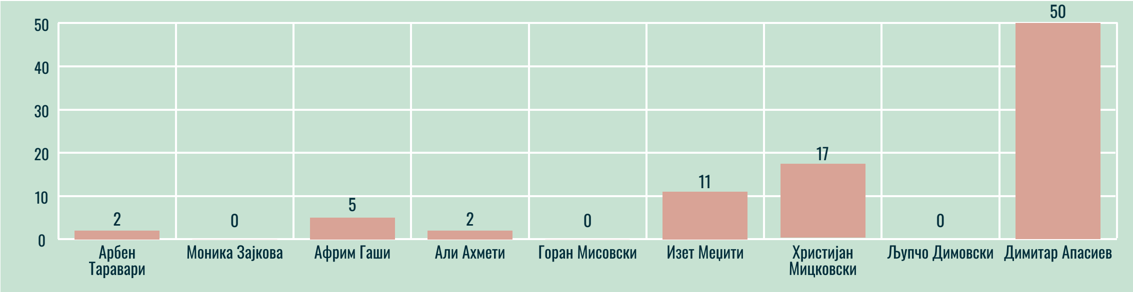

Слика бр. 15 Број на објави со штетен наратив според лидер

ЧЛЕНОВИ НА ВЛАДАТА

Во овој дел предмет на следење и анализа се фејсбук-профилите на 20 политички субјекти, членови на Владата (премиер, заменици на премиерот и министри). Се анализираат детално објавите во кои овие политички субјекти ја злоупотребуваат функцијата за партиски цели и/или генерираат штетни наративи.

Беа забележани вкупно 26 објави со штетни наративи и вкупно 54 штетни наративи. По месеци, трендот е следен:

Слика бр. 16 Колкупати објавиле штетен наратив по месеци

Јетон Шаќири и Јованка Тренчевска се членови на Владата со по една објава со штетен наратив, Димитар Ковачевски е со две објави, а Кренар Лога со најмногу, шест објави со штетни наративи. Членови на Владата без ниту една објава со штетен наратив се: Фатмир Меџити, Азир Алиу, Каја Шукова, Славјанка Петровска, Благој Бочварски, Фатмир Бесими, Бујар Османи, Ристо Пенов, Оливер Спасовски, Славица Грковска, Бојан Маричиќ и Фатмир Битиќи.

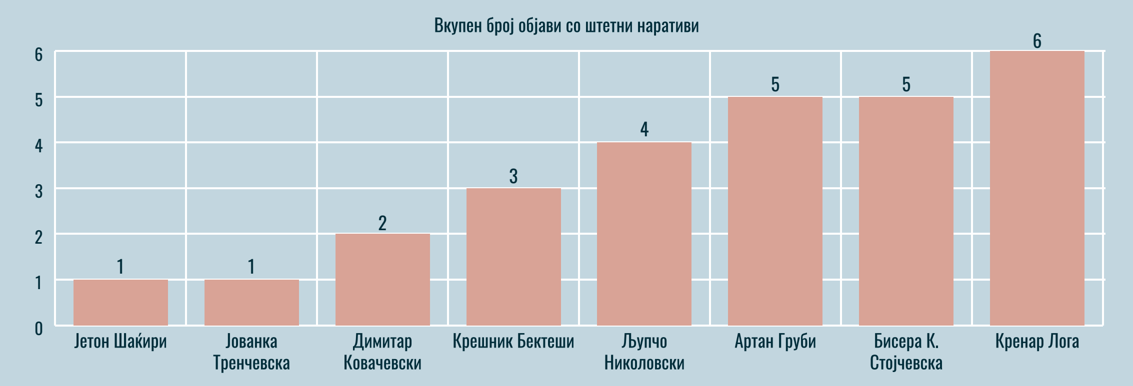

Слика бр. 17 Колку објави со штетен наратив има секој од владините претставници

Во однос на видовите штетни наративи што се јавуваат во објавите на владините членови, анализата покажа дека тие најчесто го употребуваат пристрасното селектирање преку тврдења за корумпираност, нетранспарентност/ неотчетност, непрофесионалност, злоупотреба на службена должност на политички противници без сериозен обид за поткрепа на тие тврдења. И кај секој владин член посебно и гледано општо, тоа е најчестиот штетен наратив. Со нешто помала зачестеност, но сепак присутни се и поткопувањето на довербата во институциите и медиумите, поттикнувањето поделби, како и популизмот.

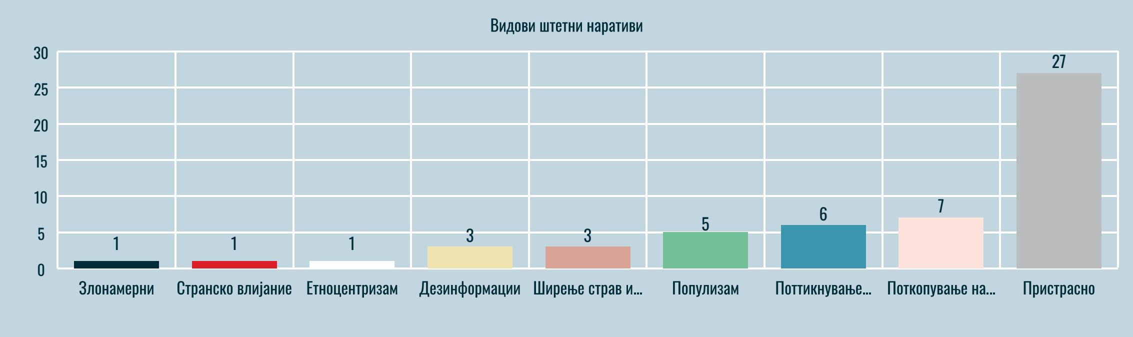

Слика бр. 18 Кои штетни наративи и колкупати ги пренеле владините членови

ТВ-СТАНИЦИ

Во овој изминат шестмесечен период беа следени и анализирани централните информативни изданија на 9 телевизиски станици (МТВ 1, МТВ 2, Канал 5, Сител, Телма, Алсат М, Алфа, ТВ 21 и ТВ 24 Вести) во текот на 46 денови. Беа забележани вкупно 484 прилози со штетни наративи. Најмалку имало во октомври (66), а најмногу во јануари (96).

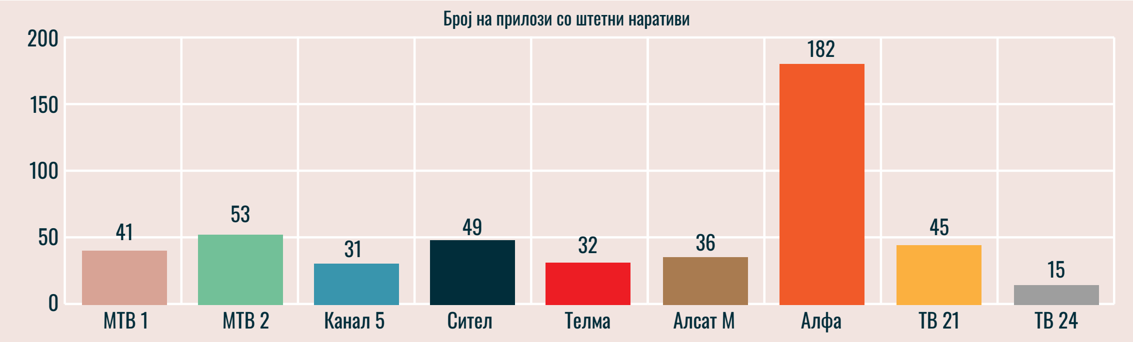

Слика бр. 19 Број на прилози со штетен наратив според ТВ-станица

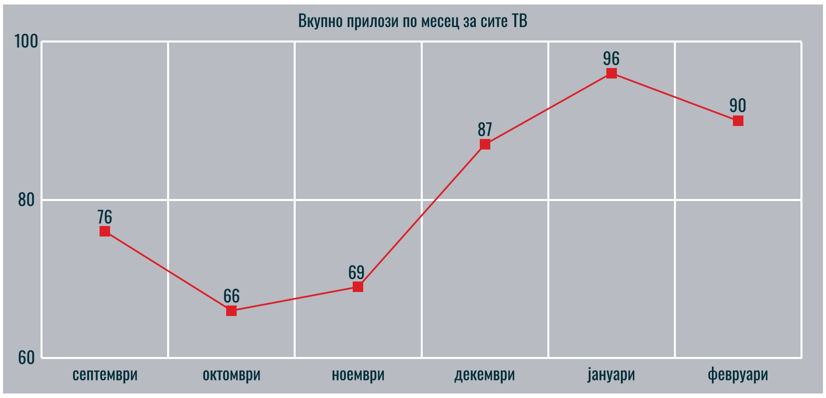

Слика бр. 20 Број на прилози со штетен наратив по месеци

Анализата на содржината на 484 прилози потврди присуство на 879 штетни наративи, најмногу во јануари (163), а најмалку во септември (122).

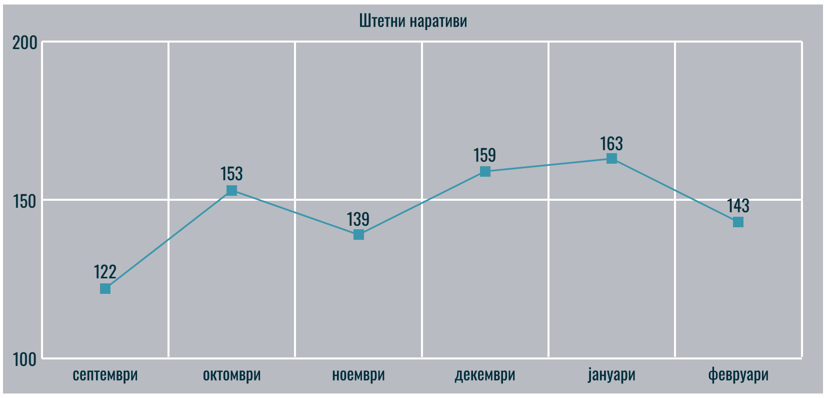

Слика бр. 21 Колку пати месечно се пренесени штетни наративи според месец

Видови штетни наративи

Од вкупно 16 штетни наративи што се во фокусот на истражувањето, анализата покажа дека 14 се искористени, некои многу често, некои поретко. Единствено штетните наративи *Теории на заговор* и *Сексизам* не се искористени од ниту една ТВ-станица. Првите три најчесто споменувани штетни наративи во прилозите на главните вести на ТВ станиците се:

I: **Поткопување на довербата во институциите** (319 пати или 36 % од вкупниот број наративи)

II: **Пристрасно селектирање**. (225 пати или 26 % од вкупниот број наративи)

III: **Напади на лична основа/демонизација** (121 пат или 14 % од вкупниот број наративи)

Овие три штетни наративи нотирани во централните информативни изданија се совпаѓаат со истите три најчесто употребувани од политичките актери. Понатаму, според зачестеноста, следат дезинформациите, на кои отпаѓа 7 % од наративите, како и поттикнувањето поделби и популизмот на кои отпаѓа по 5 % од сите забележани штетни наративи на ТВ-станиците за анализираниот шестмесечен период.

Кој ги „произведува штетните наративи“ и како новинарите се однесуваат кон штетните наративи на политичките актери

Општо зборувајќи, 75 % од индикаторите за штетни наративи се произлезени само од политичките актери присутни во прилозите, 13 % од индикаторите за штетни наративи ги „произведува“ само новинарот, а 12 % од индикаторите во прилозите се произведени и од двајцата: и од новинарот и од политичкиот субјект присутен во прилозите.

Во контекст на тоа каков е односот на новинарите во ТВ-станиците кон политичките актери кои го произведуваат штетниот наратив, може да се каже дека во 65 % од случаите кога политичкиот актер произведува штетен наратив, новинарот го пренесува без каква било интервенција, во 17 % од случаите новинарот јасно го истакнува, но не зазема страна, во 15 % новинарот со одобрување го пренесува штетниот наратив од политичкиот субјект и во 3 % од случаите новинарот се однесува со осуда и/или критика кон штетниот наратив на политичкиот актер.

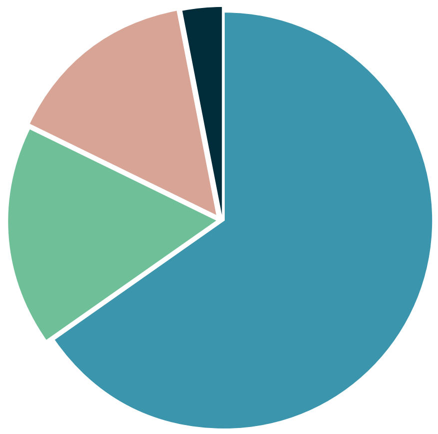

Слика бр. 22 Каков е односот на новинарот при пренесувањето на штетниот наратив

Најчест жанр на токсичните прилози е извештајот (32,4 % од прилозите) или аналитичко-репортажниот прилог (30 %). Вообичаено, главна тема во прилозите со штетен наратив е внатрешната политика, но има и одреден број прилози со економија, правосудство и здравство. Изворите во телевизиските прилози најчесто се (константно низ месеците) прецизни. Во однос на страните прикажани во прилозите, најмногу се оние со еднострано информирање (51 %), потоа следат оние со 2 страни (такви се 25,45 %), а на крај се прилозите во кои се опфатени повеќе страни – 23,6 % прилози. За ваквиот сооднос најмногу придонесува ТВ Алфа со најголем број прилози[1] со штетни наративи.

1 ТВ Алфа има вкупно 182 прилози со штетен наратив во овој шестмесечен период што изнесува скоро 38 % од вкупниот број прилози со штетни наративи кај сите девет следени ТВ-станици. Доколку се изземе ТВ Алфа, состојбата со бројот на прикажаните страни во прилозите, како и бројот на изворите се менува: без прилозите од ТВ Алфа, прилози во кои е прикажана една страна се 39,5 %, прилози во кои е прикажано од две страни се 29,5 % и прилози во кои се прикажано од повеќе страни се 31 %.

Во однос на бројот на изворите во прилозите тенденцијата е истата: доминираат оние со еден извор (такви се речиси 43 % од вкупниот број прилози), потоа следат оние со 3 и повеќе извори (31,6 %), а најретки се оние со 2 прилози (22 %). Нешто над 3 % од прилозите немаат никаков извор. И тука, како и кај страните, за ваквиот сооднос најмногу придонесува телевизиската станица која има најголем број прилози. Инаку, повеќето други телевизии во најголем процент користат 3 и повеќе извори во своите објави.

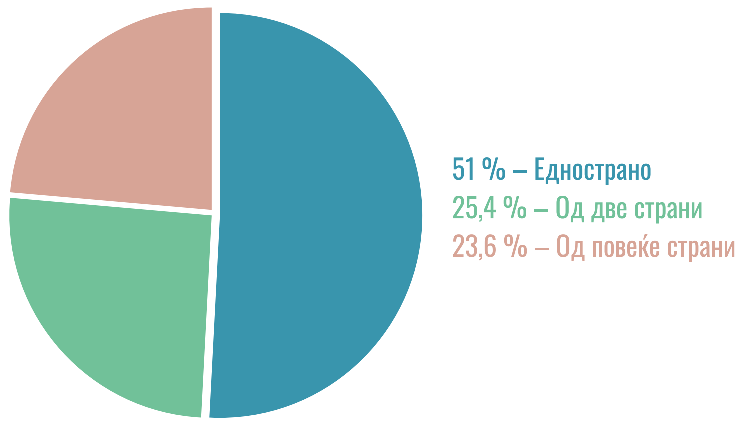

Слика бр. 23 Страни во информирањето

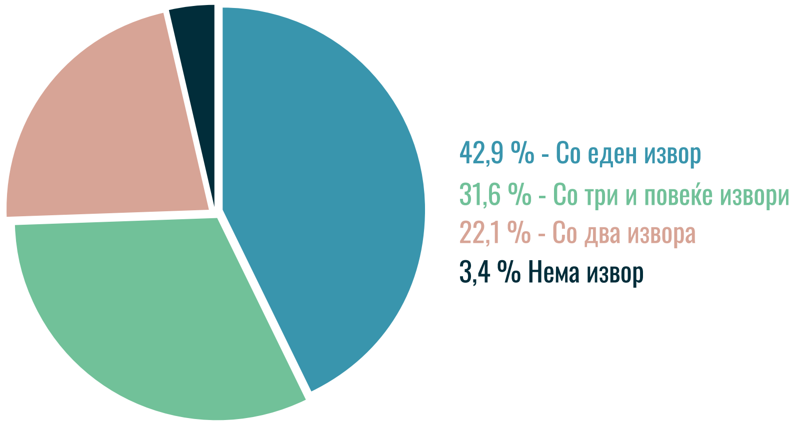

Слика бр. 24 Број на извори во прилозите

ОНЛАЈН-МЕДИУМИ

Во периодот септември 2023 – февруари 2024 година, беа следени 11-те информативни онлајн-медиуми. Во вкупно 46-те денови мониторинг беа забележани 1236 прилози со штетни наративи. Најмалку имало во октомври (154), а најмногу во јануари (240).

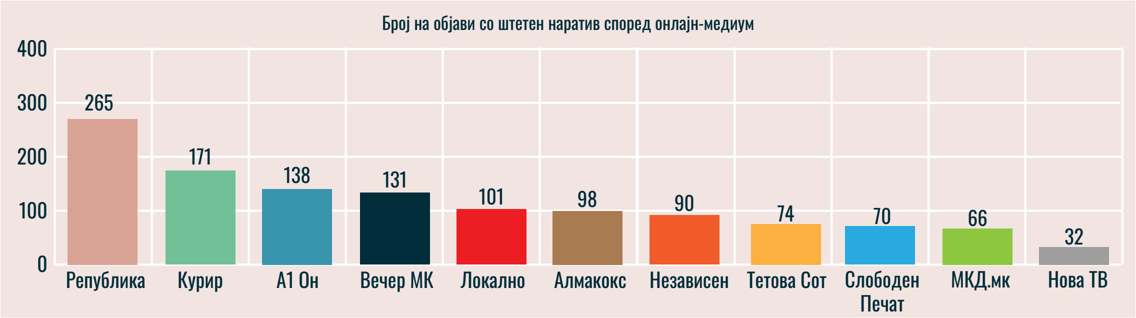

Слика бр. 25 Број на објави со штетен наратив според онлајн-медиум

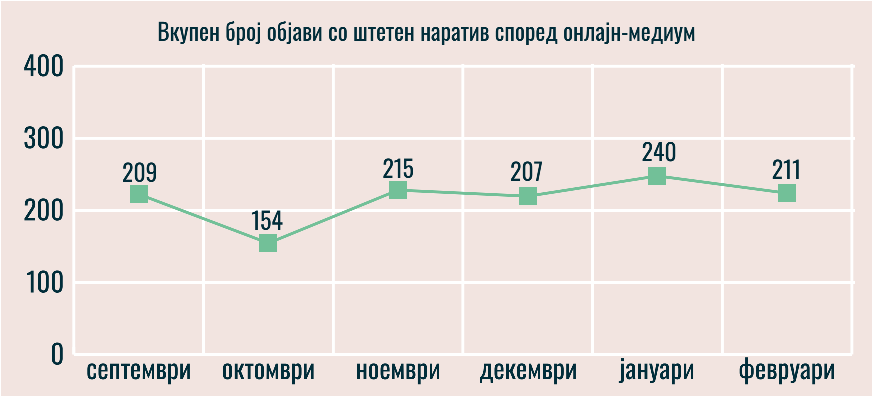

Слика бр. 26 Вкупен број објави со штетен наратив според онлајн-медиум

Анализата на содржината на 1236 прилози објавени од 11 онлајн-медиуми потврди присуство на 2631 штетен наратив. Иако присутноста на штетните наративи во шестмесечниот анализиран период е релативно рамномерно распределена по месеци, сепак се забележуваат два специфични моменти – во ноември има најголемо присуство (575), а пак во февруари најмало (330), скоро двапати (1,7 пати) помало од оние во ноември.

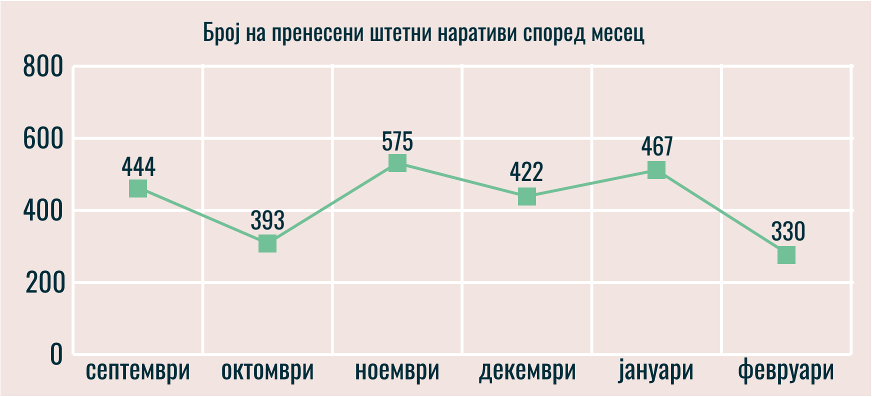

Слика бр. 27 Број на пренесени штетни наративи според месец

Ако се анализира пак по месеци, трендот на движење на интензитетот на штетност, односно соодносот меѓу објавени прилози и присутност на штетен наратив во нив, се забележува постепен пад на интензитетот на штетност од декември до февруари, така што од ноември 2023 година до февруари 2024 намалено е во просек за еден наратив.

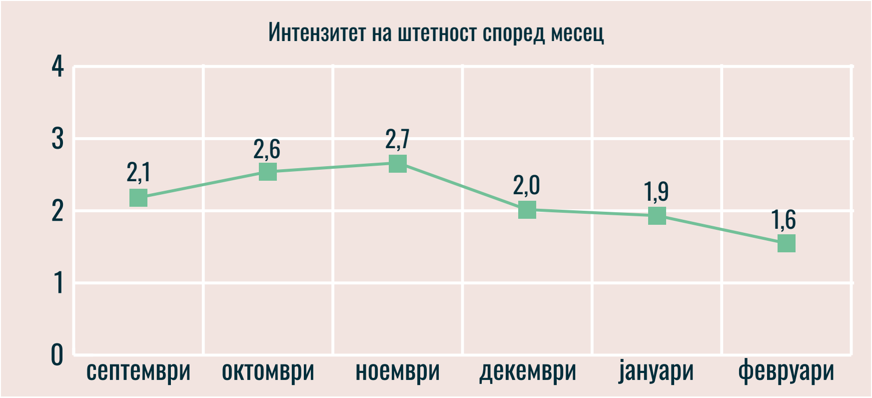

Слика бр. 28 Интензитет на штетност според месец

Беше пресметан и интензитетот на штетноста, што претставува број на штетни наративи присутни во еден прилог (објава). Колку е поголем бројот на присутни наративи толку е поголем интензитетот на штетноста. Тој изнесува 2,1 за сите анализирани онлајн-медиуми. Тоа значи дека онлајн-медиумите во просек објавуваат по два штетни наратива во една објава/прилог.

Видови штетни наративи

Првите три најчесто пренесувани штетни наративи целиот период од шест месеци се:

1. ***Поткопување на довербата во институциите***
2. ***Пристрасно селектирање***
3. ***Напади на личноста***

Понатаму, според честотата следат и: *Дезинформации, Поттикнување поделби* и *Популизам*.

Во над 80 % од прилозите со штетен наратив, истиот е произведен од политичкиот актер, во 12 % го произведуваат двајцата, додека новинарот го произведува само во 6 % од прилозите.

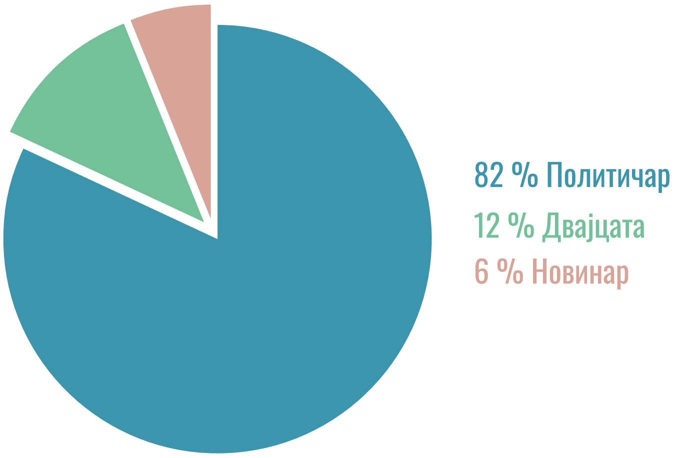

Слика бр. 29 Кој го произведува штетниот наратив

Во случаите кога штетниот наратив е произведен или од политичкиот актер или од двајцата, најчесто, односно во 63 % од прилозите, новинарот само го пренесува без да интервенира при пренесувањето (се однесува како да е медиумот „огласна табла“ на која политичкиот актер го соопштува својот штетен наратив), а дури во 14 % од прилозите и **го одобрува** присутниот штетен наратив во прилогот.

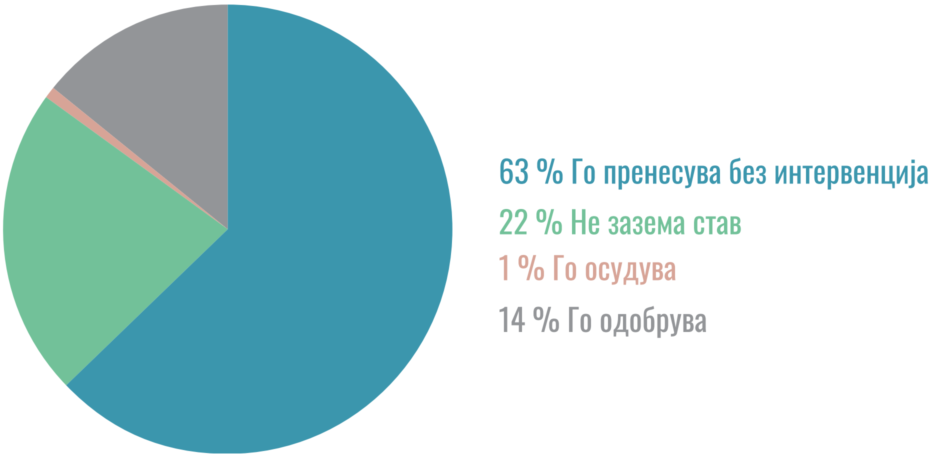

Слика бр. 30 Каков е односот на новинарот при пренесување на штетниот наратив

Главна теми и извори

Слично како и кај ТВ-станиците, на ниво на сите 11 онлајн-медиуми, доминира внатрешната политика како главна тема на прилозите со штетен наратив со 64,4 %, додека темите криминал, корупција и економија учествуваат со околу 5-7 %.

Изворите во прилозите/објавите на анализираните онлајн-медиуми, најчесто се (константно низ месеците) прецизни, во просек 85 % од случаите. Ова се должи пред сè на фактот што преовладуваат соопштенијата за јавност или говорите на политичарите.

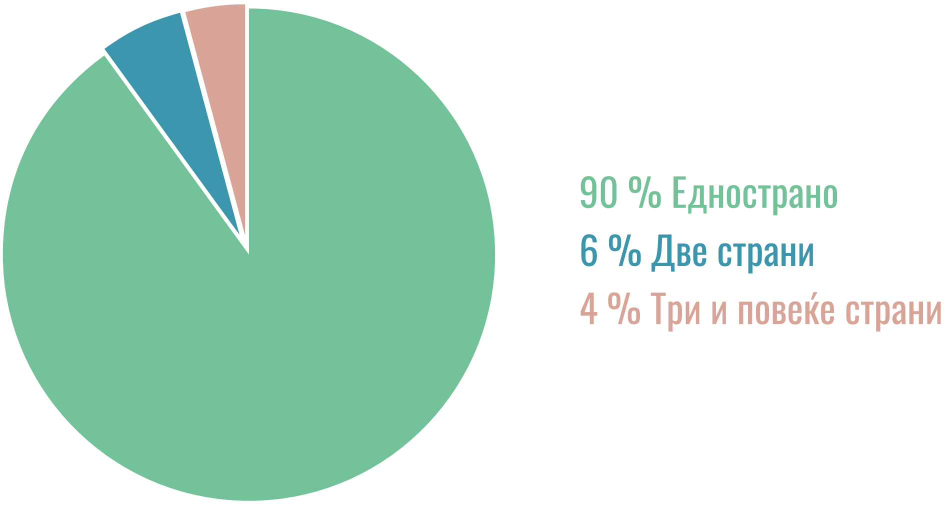

Слика бр. 31 Прикажани страни во објавите на онлајн-медиумите

Она што значајно отстапува од професионалното новинарско известување коешто подразбира објективност, непристрасност и водење грижа за обезбедување балансирани информации за јавноста да може да носи здрави одлуки е тенденцијата во 90 % од објавите да се прикаже само една страна.

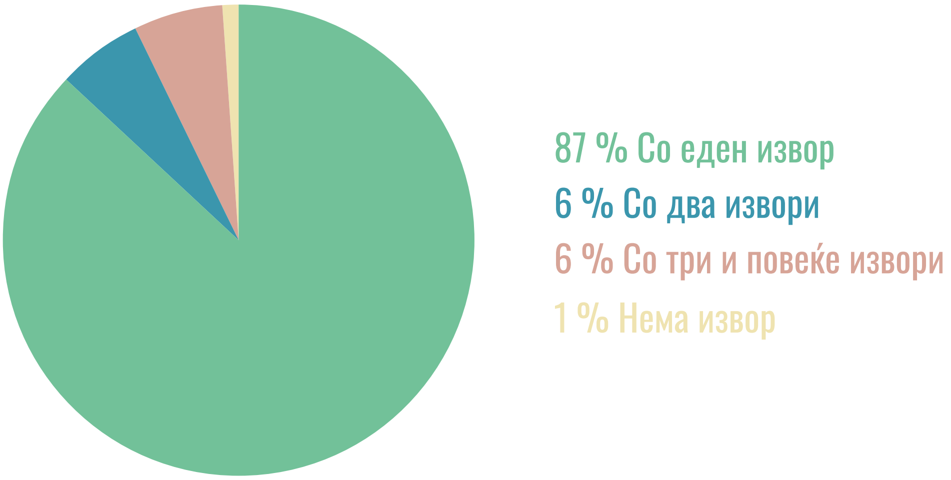

Слика бр. 32 Број на извори во објавите на онлајн-медиумите

Во однос на тоа колку извори консултираат (бројот на изворите), во прилозите/објавите, доминираат оние прилози во кои е консултиран само еден извор (87 %), потоа следат оние со два извори (6 %) и оние со три и повеќе (6 %). Во 1 % од прилозите/објавите нема наведен извор.

Институт за комуникациски студии

ШТЕТ-НА

respublica

British Embassy Skopje

UKaid from the British people

Ова истражување е спроведено во рамки на проектот „Употреба на новинарство засновано на факти за подигање на свеста и спротивставување на дезинформациите во медиумскиот простор во Северна Македонија“ финансиран од Владата на Обединето Кралство, со поддршка на Британската амбасада Скопје. Мислењата и ставовите наведени во оваа содржина не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската Влада.